

Є. С. Чекарева

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Концепт часу

в системі якісно-темпоральних прикметників давньогрецької мови

Чекарева Є. С. Концепт часу в системі якісно-темпоральних прикметників давньогрецької мови. У статті розглядаються якісно-темпоральні прикметники давньогрецької мови, що вказують на часові ознаки об'єктів і містять низку атемпоральних сем. Прикметники розподілено за групами залежно від їх семантики. Проаналізовано кількісний та якісний склад лексем у лексико-семантичних групах. Послідовно проводиться думка про те, що специфіка формування й організації групи темпоральних прикметників має тісний зв'язок з особливостями світобачення носіїв давньогрецької мови, зокрема, у плані вираження часових уявлень.

Ключові слова: *прикметник, часові відношення, лексико-семантичні групи.*

Чекарева Е. С. Концепт времени в системе качественно-темпоральных прилагательных древнегреческого языка. В статье рассматриваются качественно-темпоральные прилагательные древнегреческого языка, указывающие на временные признаки объектов и характеризующиеся наличием ряда атемпоральных сем. Прилагательные разделены на группы в зависимости от их семантики. Проанализирован количественный и качественный состав прилагательных в лексико-семантических группах. Последовательно проводится мысль о том, что специфика формирования и организации группы темпоральных прилагательных тесно связана с особенностями мировоззрения носителей древнегреческого языка, в частности, в плане выражения временных представлений.

Ключевые слова: *прилагательное, временные отношения, лексико-семантические группы.*

Chekareva Y. S. The concept of time in the quality-temporal adjectives system in Ancient Greek. The article represents an analysis of quality-temporal adjectives in Ancient Greek that express the temporal features of objects and also include some number of atemporal semes. Adjectives are divided in groups depending on their semantics. The quality and quantity of the lexemes are analyzed in the article. There is an emphasis on the connection between the specific of organization and formation of the temporal adjectives and the mentality of Ancient Greek owners, in particular in temporal sphere of cognition.

Keywords: *adjective, temporal meaning, semantic groups.*

Лексико-граматичний клас прикметників є специфічною групою слів. Вони символізують здатність людини сприймати об'єкти як цілісно, так і дискретно, виокремлюючи певні їх характеристики, якості, властивості. Поява такого класу слів стала результатом розвитку пізнавальної діяльності людини. У кожній мові ад'єктиви віддзеркалюють специфіку осмислення світу її носіями.

У численних дослідженнях на матеріалі сучасних мов представлений аналіз функціонально-семантичних, синтаксичних, словотвірних особливостей прикметників (В. В. Виноградов, В. А. Карашук, Т. Г. Линник, А. Н. Шрам, З. А. Харитончик, І. Р. Вихованець, О. С. Кубрякова, Р. Диксон). Останнім часом увагу дослідників привертає і роль прикметників у фіксації та об'єктивації результатів пізнавальної діяльності людини (О. С. Кубрякова, А. Вежбицька). Окремі розвідки висвітлюють різні аспекти семантики, дериваційного потенціалу, синтаксичних функцій, особливостей вживання в окремих авторів прикметників давніх мов (М. Г. Сенів, А. Добіаш, П. Шантрєн, С. І. Соболевський, М. Н. Славянська, І. М. Тронський, Х. І. Куйбіда, Д. В. Кейер). Проте ціла низка питань

щодо статусу і функцій ад'єктивів у давньогрецькій мові, особливостей їх будови, та обсягу інформації, що міститься в них, залишаються нерозв'язаними.

Темпоральні прикметники викликають особливий інтерес завдяки тому, що беруть активну участь у формуванні часової парадигми світу, особливим чином фіксують уявлення носіїв мови про час, який є універсальною світоглядною категорією.

Абсолютні характеристики часу разом із тими, що сприймаються окремою людиною залежно від загального культурно-історичного та індивідуального емоціонально-психічного контексту, знаходять втілення і в системі прикметників.

У давньогрецькій мові з її тривалим періодом розвитку, фіксацією результатів еволюції у численних писемних літературних пам'ятках, група темпоральних прикметників дає можливість визначити важливі для давніх греків ознаки об'єктів у часовій системі координат.

За класифікацією В. А. Карашука, «прикметники, що містять сему «час», можна розділити на дві основні групи, які умовно позначимо як якісно-темпоральні <...> та обставинно-темпоральні» [3:4]. Дослідник розглядає обставинно-темпо-

ральні як власне темпоральні прикметники, вказуючи на їх близькість до часових прислівників і пропонуючи їх подальшу класифікацію за значенням [3:4–6]. У свою чергу, якісно-темпоральні прикметники характеризуються як такі, що вказують на ознаки «конкретних предметів (денотатів), а тому до власне темпоральних не належать. Їх семантика ускладнена різними атемпоральними семантиками» [3:4].

У нашій роботі ми вживаємо запропонований В. А. Карашуком термін «якісно-темпоральних» прикметників для аналізу групи лексем, в яких темпоральна ознака виявляється як одна з багатьох інших, притаманних об'єкту, має різний ступінь значущості залежно від загальних характеристик предмета, явища, стану, а також від контексту вживання.

Група якісно-темпоральних містить як якісні, так і відносні прикметники, розрізнення між якими ґрунтується на різних семантичних засадах. З одного боку, враховується можливість позначення прикметником автономно властивої предмету ознаки. Інша семантична властивість зумовлена орієнтацією прикметника на ознаку як тип відношень між предметами. Тобто саме відношення, зв'язок між предметами, об'єктами, явищами реального світу виступає як характеристика, властивість [4:85].

Встановлення різних типів відношень між ономазіологічним базисом і ономазіологічною ознакою, які прямо корелюють з різною номінативною сутністю якісних та відносних прикметників, видається перспективним завданням на матеріалі давньогрецької мови. Але таке додаткове розмежування одиниць у межах семантичних груп значно ускладнює загальну класифікацію часових прикметників. Тому зосередимо увагу на розподілі ад'єктивів залежно від типу позначуваної темпоральної ознаки, без вказівки на характер зв'язку між ознакою та предметом.

Можливість виявлення темпоральної семи у прикметників зумовлена різними факторами. В одних лексемах вказівка на часову ознаку є природною властивістю, інші потребують певних контекстуальних умов, метафоричного осмислення для виявлення зв'язку з таким семантичним полем.

У групі якісно-темпоральних прикметників міститься значна кількість подібних метафорично переосмислених одиниць.

Цікаву думку щодо присутності метафори у свідомості людини і віддзеркалення її в мові висловили Дж. Лакофф та М. Джонсон. Дослідники вважають, що «більша частина звичайної понятійної системи людини структурована за допомогою метафор; тобто більшість понять розуміється за допомогою тих чи інших частин інших понять» [2:93]. Зазвичай люди розглядають мову як джерело даних, за допомогою яких можна виявити загальні принципи розуміння, що, у свою чергу, спираються на сукупні системи концептів, а не на окремі слова чи поняття. Отож принципи розуміння метафоричні за своєю природою і передба-

чають розуміння одного виду досвіду в термінах іншого [2:148]. Виміри, в межах яких ми структуруємо свій досвід природним чином впливають із нашої діяльності у світі. Характер понятійної системи визначається взаємодією людини з фізичним та культурним оточенням [2:150]. Врешті решт, уявлення про події, об'єкти є багатомірними гештальтами, які виникають з нашого досвіду функціонування у світі [2:152].

Отже, завдяки здатності людини встановлювати зв'язок між різними поняттями, називати одне через інше, використовуючи наявну базу даних певної мови, група невластивих темпоральних прикметників оформилася у складну систему одиниць, які вказують на різнопланові ознаки об'єктів, явищ, подій відносно темпоральної системи координат.

Невластиві темпоральні, або ж якісно-темпоральні, прикметники надають описової характеристики часу та виражають ознаки конкретних предметів.

Ці прикметники співвідносяться з життєдіяльністю живих істот, явищами, а також станом неістот.

Відповідно до цього, якісно-темпоральні прикметники, «співвідносні з життєдіяльністю живих істот» поділяються на три групи: 1) прикметники, що характеризують вік істоти — «періодизація життя істоти»; 2) прикметники, співвідносні з «подіями суспільно-політичного життя людини»; 3) прикметники, що описують «психофізичний стан істоти». У межах зазначених семантичних груп формуються мікрогрупи.

Семантична група «періодизація життя істоти» містить підгрупи зі значенням:

1) новонароджений, дитячий:

ἀρτιγέννητος новонароджений, народжений нещодавно; γαλαθηνός той, який ще годується молоком; грудний; у віці немовля; ἐπιτίθιος той, який ще годується молоком; грудний; νεοτρεφής народжений нещодавно; малолітній; νήπιος малолітній; маленький; у віці немовля; παιδαριώδης дитячий; παιδείος дитячий (тут і далі переклад з давньогрецької наш — Є. Ч.):

παρὼν δ' Ὀρέστης ἐγγὺς ἀναβοήσεται οὐ συνετὰ συνετῶς· ἔτι γάρ ἐστι νήπιος (Eur. Iph. Aulid. 466) — ось поблизу Орест гукне щось незрозуміле, адже він ще немовля;

2) молодий, юний, юнацький:

ἄνηβος той, який не досяг дорослості; ἐφηβικός юнацький; ἥβητικός юнацький; θαλέρος юнацький, квітучий, сповнений сил; νεωτερικός юнацький, властивий молодості; κουρόσυνος молодий, юнацький; μερακιώδης юнацький; νεαλῆς молодий, юний, жвавий:

Ἔκτορ ἀτὰρ σὺ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δὲ μοι θαλέρος παρακοίτης (Hom. Il. 6, 430) — Гекторе, ти ж мені і батько, і шановна мати, і брат, ти мені і сповнений сил чоловік;

3) зрілий, дорослий:

ἀρτίτροπος той, який нещодавно досяг зрілості; βιοθάμιος у розквіті літ; квітучий; ἐνήλικος дорослий; ἔτακμος той, який досяг розквіту; μέγας дорослий; τρόφις великий; дорослий; ὄριος зрілий:

ἀλλά σε πρὸς Ζηνὸς γουνάζομαι αἰγιόχοιο μὴ με ζῶντ' ἀμενηνὸν ἐν ἀνθρώποισιν ἑάσης ναίειν, ἀλλ' ἐλέαιρ'· ἐπεὶ οὐ βιοθάμιος ἀνὴρ γίγνεται ὅς τε θεαῖς εὐνάζεται ἀθανάτησι (Hom. Hymn. In Venere. 189) — але благаю тебе могутнім Зевсом, дозволя мені не жити немичним серед людей, але змилуйся, адже не може чоловік у розквіті сил ділити ліжко з безсмертними богинями;

4) старий, старечий:

βαθυγήρως похилого віку, старий; γηραιός старий; παρῆλιξ старий; πέμπτελος старечий; πολυγήρως дуже старий; πρέσβυς старий; προγενής старий, давній:

τῶν ἐξ ἀμφοτέρων εἰμὲν γένος, ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη γηραιός θάνε Φρίξος ἐν Αἰήτηο δόμοισιν (Ap. Rhod. Arg. 2, 1151) — від них обох ми ведемо свій рід, а Фрікс старим вже помер в чертогах Еета.

Цікаві результати дає зіставлення кількісних показників у розглянутих підгрупах. Найбільша кількість одиниць входить до підгрупи «молодий, юний» (39), однаково представлені значення «дитячий» (22) і «старий» (28). Найменша кількість лексем зафіксована у підгрупі «зрілий, дорослий» (9). Очевидно, що такі кількісні показники вказують на значущість певних періодів життя для людини архаїчної доби, серед яких дитинство, юність та старість є визначальними.

Семантична група прикметників, співвідносних з «подіями суспільно-політичного життя людини» досить емна і поділяється на:

5) співвіднесеність зі святами, ритуалами, обрядами:

βούθυτος пов'язаний із принесенням в жертву биків; δύσζηλος той, що проводиться у змаганнях; ἐναγώνιος той, що бере участь у змаганнях; ἑορτάσιμος святковий; ἱπποδρόμιος присвячений кінним змаганням; Ληναϊκός той, що відноситься до Ленеї, присвячений святу виноробства; Ὀλυμπιονίκης пов'язаний із перемогою на олімпійських іграх:

προσπεσόντων δὲ τούτων ἐρρωμένως τοῖς ἐκ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὸν ἰσθμὸν παρατεταγμένοις ἐγίνετο μάχη λαμπρὰ καὶ παρακελευσμός ἐξ ἀμφοῖν ἐναγώνιος (Polyb. Hist. 10, 12) — коли вони напали на [римлян], які вийшли з табору та вишикувались уздовж перешийку, зав'язалася велика битва і [було чути] бойовий крик з обох боків;

6) формами державного устрою:

ἀριστοκρατικός аристократичний; ἰσοτύραννος єдиновладний; самодержавний; μοναρχικός самодержавний, монархічний; ὀλιγαρχικός олігархічний; τύραννος всевладний, тиранічний:

ἐν πέπλοισι δὲ νύμφη τύραννος ὄλλυται, σάφ' οἷδ' ἐγώ (Eur. Med. 1066) — у пеплосі, мною отруєнім, я знаю, помирає царська діва;

7) суспільним станом, професією, службою:

ἀναγκαῖος підневільний, рабський; θητικός наймацький, батрацький; οἰκουρός той, що охороняє, стереже будинок; πλούσιος багатий; ὑπατικός консульський; πτωχικός жебрацький; φύλαξ той, що несе охорону, дозорний:

Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσία δικτάτορος ἐν ὑπατεία χρησάμενος, καὶ κατακτείνας ἀκρίτους ἐπὶ τρισχίλοις πολίταις Γάιον Γράγγον καὶ Φούλβιον Φλάκκον, ὧν ὁ μὲν ἦν ὑπατικός καὶ θριαμβικός, ὁ δὲ τῆς καθ' αὐτὸν ἡλικίας ἀρετῆ καὶ δόξης πεπρωτευκός, οὐκ ἀπέσχετο κλοπῆς (Plut. Vit. Par. Tibere. 39, 1) — він перший скористався консульською владою диктатора і вбив без судового розслідування в присутності трьох тисяч громадян Гая Гракха та Фульвія Флака, з яких один був консулом та отримував триумф, а інший, хоча за своїм віком і мав перевагу у доблесті та славі, однак не втримався від крадіжки;

8) побутом, сімейним станом:

ἄζυξ неодружений, холостий; γαμήλιος весільний, шлюбний; ἐπιθαλάμιος весільний, шлюбний; κήδειος поховальний, траурний; μονολεχῆς моногамний, вірний дружині; νέορτος щойно одружена, молода; νυμφεῖος весільний, шлюбний; πάτριος батьківський; θετός прийнятий в родину, всиновлений:

τούτων δὲ πάντων ἱερώτατός ἐστιν ὁ γαμήλιος σπόρος καὶ ἄροτος ἐπὶ παίδων τεκνώσει (Plut. Conj. graec. 144 a) — з них усіх найбільш священним є шлюбний сів і орання для народження дітей;

9) співвіднесеність з державними, соціальними, торговельно-ринковими відносинами:

ἀγοραῖος ринковий, базарний; ἀδικος вільний від судових засідань; δικάσιμος освячений судовими засіданнями, судовий; ἐπιστατικός той, що стосується керування, пов'язаний із наглядом; διατριβικός шкільний, школярський; ἀφέσιμος вільний, святковий:

εἰς δὲ τὴν Φιλαδέλφειαν ἀφίκοντο οἱ πεμφθέντες, καὶ τὴν μὲν ἀφέσιμος, ὡς ἔφασαν, ἡμέρα, ἣ τὰ γράμματα ἀπεδίδοσαν (Ael. Ag. Orat. 26) — посланці прибули до Філадельфії і, як вони сказали, тоді був святковий день, коли вони передали листи;

10) співвіднесеність з історичними, військовими подіями:

δορίπονος той, хто став жертвою війни; те, що вчиняється війною; εἰρηναῖος мирний; ἐμβατήριος походний, маршевий; ἐμπολέμιος военний; ἐπινίκιος переможний, триумфальний; той, що справляється на честь перемоги; εὐθυμάχος той, що б'ється у відкритому бою; καλλίνικος той, що отримує блискучі перемоги, переможний:

ἡ μὲν οὖν ἐπινικίος τε καὶ τροπαιοφόρος πομπὴ καὶ θυσία, ἣν καλοῦσι Ῥωμαῖοι θρίαμβον, ὑπὸ Ῥωμύλου πρώτου κατασταθεῖσα τοιαύτη τις ἦν (Dion. Halic. Hist. 2, 34, 3) — переможна й прикрашена трофеями хода і жертвопринесення, яку римляни називають тріумфом, вперше була започаткована Ромулом і була такою;

11) співвіднесеність з сільськогосподарськими роботами, ремеслами, промислами:

ζωοθηρικός звіроловний, мисливський; θηρευτικός мисливський; ναυπηγικός кораблебудівний; той, що використовується при збудуванні кораблів; οἰκοδομικός той, що використовується при збудуванні будинків; ὠψαμάτης той, що жне до пізньої ночі; ἐπιλήνιος виноробний; той, що відноситься до збору винограду; σπόριμος посівний, підходящий для засіву:

καὶ δὴ, εἴ ποτε ὁ θηρευτικός ἐξῴων ἐπ' ἄγρην συνελάμβανέ τι, ἐκ τούτου μέρος καὶ τῷ ἑτέρῳ παρέβαλλεν (Aes. Fab. 94) — а коли виходить на полювання [букв. мисливський] в поле, щось здобуває і частину від цього дає й іншому.

У цій семантичній групі очевидним є домінування лексем на позначення ознак обрядово-ритуального спектру значень (81) та сімейно-побутових (112), серед яких переважна більшість стосується шлюбних відносин.

Прикметники, що описують «психофізичний стан істоти», поділяються на групи, які вказують на ознаки:

12) фізичного стану:

ἄδρός великий, крупний, міцний; ἀρτιθανής щойно померлий; γερευήτης бородатий; ἐλκαμπύλος зігнутий, скривлений; ἡλεδανός слабкий, немічний; κάθυπνος сонний, сплячий; λεχθήρης прикутий до ліжка, немічний; νεκρός мертвий, померлий, вбитий:

καὶ τοὶ Σκηπίων ἔκειτο νεκρὸς ἐμφανῆς ἰδεῖν πᾶσι, καὶ τὸ σῶμα παρεῖχε πᾶσιν ὁρώμενον ὑποψίαν τινὰ τοῦ πάθους καὶ κατανόησιν (Plut. Vit. Par. Romul. 27, 5, 8) — однак Сціпіон лежав мертвий у всіх на очах, і в тих, хто його бачив, тіло викликало підозри та роздуми щодо насильницької смерті;

13) психічного стану:

ἀγανακτικὸς дратівливий, злий; ἐπιχαρής радісний, приємний; εὐγῆρος той, який насолоджується приємною старістю; λυσσώδης обурений, охоплений гнівом; μακάριος блаженний, щасливий; σεμνός оточений пошаною, священний; νοήμων розумний, розсудливий, мудрий; περίθυμος сповнений гніву, гнівний:

πῶς οὖν σὺ σεμνός, δαίμων' οὐ προσενέπων (Eur. Hipp. 99) — чого ж ти такий гордовитий, звертаючись до богині?

Група прикметників, що вказують на ознаки фізичного стану містить близько 326 одиниць, натомість психічні характеристики позначені лише 124 лексемами. Як бачимо, фізичні характери-

стики, більш доступні для чуттєвого сприйняття, знайшли вираження у більшій кількості одиниць.

Семантична група прикметників, що вказують на ознаки явищ та неістот також досить ємна і не менш значуща для розуміння особливостей світосприйняття давніх греків:

14) фізико-хімічні характеристики неживих об'єктів:

δρόσιμος росистий, вологий; δυσθησαύριστος той, який погано зберігається; той, що швидко псується; εὐαλδής той, який пишно квітне, росте; ἔφυδρος вологий; κρυόεις холодний, крижаний; ἡμιπαγής наполовину густий, напівтвердий; καθάρος чистий:

ὥστε λέγεσθαι ἐπ' αὐτοῦ· τὸν δ' οὐτ' ἄρ χειμῶν κρυόεις, οὐκ ὄμβρος ἀπείρων, οὐ φλόξ ἡελίου δαμάζεται (Diog. Laert. Vit. Phil. 7, 27, 2) — отож про нього говорять, що ані крижана зима, ані дощ проливний, ані жар сонця його не долають;

15) кольорові характеристики:

ἄιδνός темний, вкритий мороком; αἰολόχρος багатокольоровий, зірковий; σκοτεινός темний; φαιός сутінковий, сірий; χλωρός зелений; μελαντραγής почорнілий (підходящий для їжі); ὀρφναῖος темний, непроглядний:

ὦ δῶμα ναίων νυκτὸς ὀρφναίας πάτερ, καλεῖσ' Ὀρέστης παῖς σὸς ἐπικούρου μολεῖν τοῖς δεομένοισι (Eur. Orest. 1225) — Батьку мій, який живе в чертогах ночі темної! Тебе молих нещасний твій син Орест!

16) вік неживих об'єктів:

ἀνανθής той, який відквітнув; зів'ялий; ἀπέπαντος незрілий, неспілий; ἀρτιφυής свіжий; той, який нещодавно вродився; ἐφώριος зрілий, спілий; ἡμιθαλής наполовину зелений; καινός новий; παπῶρος прадідівський; νέοικος нещодавно встановлений, збудований:

πρὸς δὲ δὴ τούτοις τοιοῦτοις οὖσι λαμπὰς ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πρὸς δυσμὰς διέδραμε, καὶ τις ἀστὴρ καινός ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὥφθη (Cass. Dio. Hist. Rom. 45, 17, 5) — а до цього всього ще й блискавка пронеслась від сходу сонця до заходу, і якусь нову зірку було видно протягом багатьох днів;

17) астрономічні явища:

ἀσέληνος безмісячний; ἀστέριος зірковий; διχόμενος той, який припадає на середину місяця; повний; ἐκλειπτικός той, який відноситься до затемнення; μεσουράνιος той, який знаходиться в середині неба, в зениті; κυνάς канікулярний; той, який збігається з раннім сходом сузір'я Великого Пса; найспекотніший:

καὶ τὰς μὲν ἡμέρας ἀνεπαύοντο, κοῖλους προβαλλόμενοι καὶ ὑλώδεις τόπους, ὠδεύον δὲ νύκτωρ πρὸς τὴν σελήνην· καὶ γὰρ ἦν διχόμενος (Plut. Vit. Par. Tit. Flam. 4, 8, 1) — вдень вони відпочивали, укриваючись в прихованих та лісистих місцинах, вирушали вночі, коли зійде місяць, тоді

саме був повний місяць [букв. час, що припадає на середину місяця];

18) погода та атмосферні явища:

αἶθριος чистий, ясний, безхмарний; ἀγλωῶδης вкритий мороком, туманний; δυσχεῖμερος холодний, суворий, з суворими зимами; ἔπινεφής хмарний; κάτομβρος дощовий; ζαθερής спекотний, палючий; καυματώδης спекотний, палючий; νεφετώδης сніжний:

διὰ τοῦτο γὰρ ἔαν σφόδρα κάτομβρος ἦ τοῖς πατάλοισι τοῖς σιδηροῖς φυτεύουσι (Theophr. De caus. plant. 3, 12, 1) — через це в разі дуже дощової погоди вони саджають [рослини] залізними гвіздками;

19) індивідуально-оцінні характеристики об'єктів, явищ, подій:

ἄπνοος безтурботний; αὐτοκρατής вільний, незалежний; δυσαίων той, хто живе вкрай тяжким життям; сповнений горя; δυστυχής нещасливий; εὔτρεπτος непостійний, нестійкий; παλιτυχής сповнений непередбачених подій, нещасливий; παράσημος особливий, незвичайний, рідкісний; πολυπευθής позначений багатьма питаннями:

δυσαίων δ' ὁ βίος, πλαγκτὰ δ' ὡσεὶ τις νεφέλα πνευμάτων ὑπὸ δυσχίμων αἴσσω (Eug. Suppl. 960) — нещасливе життя; немов хмара, яку женуть суворі вітри, я рину.

У цій великій і різнобарвній групі прикметників слід відзначити домінування лексем зі значенням «темний» серед кольорових характеристик. На позначення атмосферних явищ часто фігурують ад'єктиви зі значенням напряму вітру, стану неба, хмарності; у групі індивідуально-оцінних лексем домінують одиниці зі значенням «страшний, тривожний, тяжкий» і, з іншого боку, «сприятливий, щасливий, ласкавий».

Аналіз розглянутих прикметників, осмислених у їх відношенні і зв'язку з концептом часу, дає підстави для формування гіпотетичної моделі світу, в якій перебувала антична людина, носій давньогрецької мови. У цій моделі визначальними є вікові характеристики «новонародженість — молодість — старість». У суспільному житті значущими є періоди народження дитини, шлюбу та поховання. Природа осмислюється як перемінна залежно від напрямку вітру, хмарності, вологості, дощу. Індивідуально-оцінні лексеми, серед яких домінують прикметники з негативним відтінком значення, доповнюють цілісну картину про суворе життя людини античної доби, сповнене природних труднощів, хвилювань, турбот, підпорядковане циклічності буття, неможливості уникнути невідворотних та неминучих процесів та етапів життя.

Література

1. Дворецкий И. Х. Древнегреческо-русский словарь / И. Х. Дворецкий. — М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958. — Т. 1: А—Λ. — 1028 с.; Т. 2: Μ—Ω. — 1905 с.
2. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон; пер. с англ. / [под ред. и с предисл. А. Н. Баранова]. — [2-е изд.] — М.: Изд-во ЛКИ, 2008. — 256 с.
3. Карашук В. А. Темпоральные прилагательные в современном русском языке / автореф. дис. канд. филол. наук / В. А. Карашук. — Ташкент, 1978. — 18 с.
4. Харитончик З. А. Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка / З. А. Харитончик. — Минск: Вышэйшая школа, 1986. — 96 с.
5. Aesopi fabulae / [recens. Aemilius Chambry]. — Paris: Belles Lettres, 1925.
6. Apollonius Rhodius. Argonautica / [Ed. & Trans. Seaton, R. C.]. — Harvard: Harvard University Press, Cambridge MA, 1912.
7. Aristides, Aelius. Orationes / [ex recensione Guilielmi Dindorfii]. — Leipzig: Weidmann, 1829.
8. Dio's Roman History. Cassius Dio Cocceianus / [ed. Earnest Cary, Herbert Baldwin Foster, William Heine-mann]. — Harvard: Harvard University Press, 1914.
9. Diogenes Laertius. Lives of Eminent Philosophers / [ed. R. D. Hicks]. — Cambridge: Harvard University Press, 1972.
10. Dionysii Halicarnasei Antiquitatum Romanarum quae supersunt / Dionysius of Halicarnassus / [ed. Karl Jacoby]. — Leipzig: Teubner, 1885. — Vol. I—IV.
11. Euripidus. Tragoediae / [ex recens. Augusti Nauckii]. — [3 Edit.] — Lipsiae: Teubner, 1881. — Vol. I. — 461 p. — Vol. II. — 455 p.
12. Homeri hymni: epigrammata, Batrachomyomachia / [ed. Eugenius Abel]. — Lipsiae: G. Freytag, 1886. — 152 p.
13. Homer. Carmina / [ex recens. Guilielmi Dindorfii]. — [3 ed. corr.]. — Lipsiae: Teubner, 1852. — Vol. I — Iliadis. — Vol. II — Odysseae.
14. Pausanias. Pausanias Description of Greece / (with an English Translation by W. H. S. Jones, Litt. D., and H. A. Ormerod, M. A.) / [in 4 Volumes]. — Cambridge, MA, Harvard University Press; London: William Heine-mann Ltd., 1918.
15. Plutarchi Vitae parallelae / [recogn. Cl. Lindskog et K. Ziegler, iterum recens. K. Ziegler]. — Lipsiae: Teubner, 1957—1973. — Vol. I—III.
16. Plutarchus. Plutarchi moralia / [ed. C. Hubert]. — Leipzig: Teubner, 1938. — [repr. 1971]. — Vol. 4.
17. Polybius Historiae / [Loeb Classical Library]; translation by W. R. Paton / [in 6 Volumes] / Greek texts and facing English translation. — Harvard: Harvard University Press, 1922—1927.
18. Theophrasti Opera / [recogn. J. Schneider]. — Leipzig: Teubner, 1818—1821. — Vol. I—V.

